

03 **ΚΟΙΝΩΝΙΑ****Απόδημος
Ελληνισμός**■ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΣΤΟΝ
ΓΙΩΡΓΟ ΚΥΡΙΑΚΟΥ**» Ποια είναι η σημασία
του Θερινού Πανεπιστημίου;**

Η σημασία του βρίσκεται καταρχάς στη δημιουργία ενός χώρου όπου η ελληνική γλώσσα εξετάζεται ως ζωντανή πραγματικότητα και όχι απλώς ως αντικείμενο προς «διάσωση». Έχει ιδιαίτερη σημασία όταν μια τέτοια διοργάνωση μεταφέρεται στην Αυστραλία, διότι εδώ η ελληνική έχει ήδη πίσω της μια μακρά και ιδιαίτερη ιστορία. Έχει υπάρξει γλώσσα μετανάστευσης, οικογένειας, εργασίας, τύπου, εκπαίδευσης, λογοτεχνίας, πολιτικής διεκδίκησης και δημόσιας παρουσίας. Επομένως, η συζήτηση για το μέλλον της αποκτά διαφορετικό χαρακτήρα όταν διεξάγεται σε μια κοινωνία όπου η ελληνική επί πολλές γενιές συνυπάρχει καθημερινά με την αγγλική και με δεκάδες άλλες γλώσσες.

Η ίδια η λέξη «Αντίποδες» σημαίνει κυριολεκτικά εκείνους που βρίσκονται στην απέναντι πλευρά της Γης, όμως η καθιέρωσή της για την Αυστραλία φέρει και το αποτύπωμα της βρετανικής αποικιακής γεωγραφίας: η Βρετανία αποτελούσε το κέντρο και η Αυστραλία οριζόταν ως το απέναντι, μακρινό άκρο του κόσμου. Για τον ελληνισμό της Αυστραλίας, ωστόσο, αυτό το «απέναντι» απέκτησε διαφορετική σημασία, καθώς η μεγάλη απόσταση από το μητροπολιτικό κέντρο επέτρεψε την ανάπτυξη μιας ιδιαίτερης ελληνικής εμπειρίας, σχετικά αυτόνομης αλλά πάντοτε σε συνομιλία, αλληλεπίδραση και ενίοτε αντιπαράθεση με την Ελλάδα. Για μένα, εξίσου σημαντική υπήρξε η δυνατότητα να συναντηθούν άνθρωποι που προσεγγίζουν τη γλώσσα από διαφορετικές αφετηρίες: πανεπιστημιακοί, δημοσιογράφοι, εκπαιδευτικοί, συγγραφείς, άνθρωποι της διασποράς. Η ελληνική γλώσσα ανήκει σε μια κοινότητα πολύ ευρύτερη από έναν θεσμό, μια χώρα ή μία κατηγορία ειδικών. Η ιστορία της άλλωστε υπήρξε πάντοτε γεωγραφικά ευρύτερη από τα σύνορα του ελληνικού κράτους. Όταν συζητούμε για την ελληνική στην Αυστραλία, συζητούμε για κάτι πολύ περισσότερο από την τύχη μιας γλώσσας που μεταφέρθηκε κάποτε εδώ από μετανάστες. Συζητούμε για μια γλώσσα που ρίζωσε εδώ, άλλαξε, δέχθηκε επιδράσεις, διατήρησε παλαιότερα στοιχεία, δημιούργησε δικό της Τύπο

» Κωνσταντίνος Καλυμνιός**Επιμένουμε ή εξακολουθούμε
να γράφουμε ελληνικά;**

Ενεργό μέλος της Ελληνικής Κοινότητας Μελβούρνης, ο συγγραφέας Κωνσταντίνος Καλυμνιός μίλησε στον Δρόμο με αφορμή το 12ο Διεθνές Θερινό Πανεπιστήμιο που πραγματοποιήθηκε στις αρχές Σεπτεμβρίου στο Σίδνεϊ με θέμα «Ελληνική Γλώσσα, Πολιτισμός και ΜΜΕ»:

και δική της λογοτεχνία και έγινε ένας από τους τρόπους με τους οποίους γενιές ανθρώπων βίωσαν και κατανόησαν την Αυστραλία.

Ακριβώς γι' αυτό θεωρώ πολύτιμες τέτοιες συναντήσεις, εφόσον μας επιτρέπουν να ξεφύγουμε από τη συνήθη αγωνία γύρω από το αν «χάνονται τα ελληνικά». Η αγωνία αυτή είναι κατανοητή, όμως από μόνη της οδηγεί εύκολα σε μια αμυντική αντίληψη της γλώσσας. Με ενδιαφέρει περισσότερο αν η ελληνική εξακολουθεί να παράγει σκέψη, λογοτεχνία, δημοσιογραφία, διαφωνία και νέους τρόπους περιγραφής της εμπειρίας. Μια γλώσσα παραμένει ζωντανή όταν οι άνθρωποι εξακολουθούν να έχουν λόγους να τη χρησιμοποιούν.

» Σε πρόσφατο άρθρο σου* αναφέρεσαι στην αντίσταση απέναντι στη μονογλωσσική ομοιομορφία. Ποιες ήταν ή είναι οι συνιστώσες που την επιβάλλουν;

Η αφετηρία μου ήταν στην πραγματικότητα μια λέξη. Το θέμα της συζήτησης στο Θερινό Πανεπιστήμιο αναφερόταν στην εμπειρία του συγγραφέα των Αντιπόδων που «εξακολουθεί» να γράφει ελληνικά. Εγώ εξέλαβα το «εξακολουθεί» χρονικά: άρχισε κάποτε και συνεχίζει. Οι διοργανωτές είχαν περισσότερο κατά νου το «επιμένει». Και τότε προκύπτει το ενδιαφέρον ερώτημα: γιατί χρειάζεται να «επιμένει» κάποιος για να γράφει ελληνικά στην Αυστραλία;

Η πίεση προέρχεται φυσικά από την κυριαρχία της αγγλικής, ενώ η αγγλική είναι συγχρόνως και δική μας γλώσσα. Για όσους γεννηθήκαμε εδώ, είναι μέρος της δικής μας εμπειρίας. Η μονογλωσσική ομοιομορφία αρχίζει όταν θεωρούμε αυτονόητο ότι μια αυστραλιανή εμπειρία εκφράζεται πλήρως μόνο στα αγγλικά. Υπάρχει όμως μια Αυστραλία που βιώθηκε στα ελληνικά: στα εργοστάσια, στα σπίτια, στις εφημερίδες, στα καφενεία, στις εκκλησίες, στις πολιτικές οργανώσεις, στη λογοτεχνία. Η ελληνόγλωσση γραφή αποτελεί επομένως και μέρος του αυστραλιανού αρχείου.

Υπάρχουν επίσης πιέσεις μέσα στην ίδια την παροικία, όταν ορίζουμε υπερβολικά στενά ποια ελληνικά θεωρούμε «σωστά». Η γλώσσα των μεταναστών έφερε διαλέκτους, παλαιότερους τύπους, διαφο-

ρετικές κοινωνικές εμπειρίες και, αναπόφευκτα, επιρροές από την αγγλική. Η αντιμετώπισή τους ως παρακμή μάς στερεί ένα μέρος της ιστορίας μας. Η επιμονή, λοιπόν, αφορά τόσο το δικαίωμα να γράφουμε ελληνικά όσο και το δικαίωμα αυτά τα ελληνικά να φέρουν τα ίχνη της ζωής που έζησαν εδώ.

» Θα θέλαμε μια πολύ σύντομη αποτίμηση της παραγωγής ελληνικής λογοτεχνίας στην Αυστραλία, με την υπόσχεση μιας αναλυτικότερης παρουσίασης.

Εδώ χρειάζεται πράγματι μια πολύ μεγαλύτερη συζήτηση, επειδή ένα από τα προβλήματα της ελληνόγλωσσης λογοτεχνίας της Αυστραλίας είναι ακριβώς η ασθενής συλλογική μνήμη της. Κάθε γενιά κινδυνεύει να πιστέψει ότι ξεκινά περίπου από την αρχή. Συγγραφείς που υπήρξαν γνωστοί και δραστήριοι μέσα στην παροικία ξεχνιούνται, βιβλία εξαντλούνται και γίνονται δυσεύρετα, αρχεία παραμένουν διάσπαρτα, ενώ στην Ελλάδα η παραγωγή αυτή συχνά αντιμετωπίζεται ως ένα ειδικό παράρτημα με την ετικέτα «ομογενειακή λογοτεχνία». Κι όμως, υπάρχει μια σημαντική και πολυφωνική παραγωγή που αξίζει να εξεταστεί με τους δικούς της ιστορικούς όρους. Οι πρώτοι μεταπολεμικοί συγγραφείς προσπάθησαν συχνά να περιγράψουν την εμπειρία της μετανάστευσης, την απομάκρυνση από τον τόπο καταγωγής, τη σκληρότητα της εργασίας, τη μοναξιά, την πολιτική στράτευση, την προσπάθεια εγκατάστασης σε μια καινούργια κοινωνία. Η Αυστραλία ήταν γι' αυτούς ένα αίνιγμα που έπρεπε να μεταφραστεί στα ελληνικά.

Στις επόμενες γενιές συμβαίνει κάτι ιδιαίτερα ενδιαφέρον. Το βλέμμα στρέφεται συχνά προς τους ίδιους τους μετανάστες, προς τους γονείς και τους παππούδες, προς τις μνήμες και τις σιωπές τους, τις γλώσσες και τα ιδιώματά τους, τις αντιλήψεις που έφεραν μαζί τους. Θα μπορούσε κανείς να πει σχηματικά ότι για την πρώτη γενιά το αίνιγμα ήταν η Αυστραλία, ενώ για τη δεύτερη το αίνιγμα έγιναν οι γονείς.

Αργότερα εμφανίζονται συγγραφείς που διεκδικούν κάτι ακόμη πιο απελευθερωτικό: το δικαίωμα να γράφουν πέρα από τη μετανάστευση ή την «ελληνικότητα»,

για οποιοδήποτε θέμα επιθυμούν, χρησιμοποιώντας την ελληνική απλώς ως τη γλώσσα της λογοτεχνικής τους δημιουργίας. Αυτό θεωρώ ιδιαίτερα σημαντικό. Η ελληνόγλωσση λογοτεχνία της Αυστραλίας μπορεί να υπάρχει χωρίς τη διαρκή ανάγκη να αποδεικνύει την ελληνικότητά της ή να λειτουργεί ως εθνογραφική μαρτυρία της παροικίας. Μπορεί να μιλήσει για την Αυστραλία, την Ελλάδα, την αρχαιότητα, τον έρωτα, την πολιτική, τη μνήμη ή για έναν κόσμο που βρίσκεται φαινομενικά έξω από όλους αυτούς τους τόπους. Η γλώσσα είναι κάτι ευρύτερο από πιστοποιητικό καταγωγής.

Υπάρχει, τέλος, ένα ζήτημα που αφορά και την Ελλάδα. Εμείς στην Αυστραλία έχουμε μάθει να διαβάζουμε την Ελλάδα, να παρακολουθούμε τη λογοτεχνική της παραγωγή και να αναφερόμαστε στον κανόνα της. Η Ελλάδα πολύ λιγότερο έχει μάθει να διαβάζει εμάς. Όσο ένα βιβλίο γραμμένο ελληνικά στη Μελβούρνη ή στο Σίδνεϊ θεωρείται εκ προοιμίου περιφερειακό επειδή δημιουργήθηκε μακριά από το υποτιθέμενο κέντρο, παραβλέπουμε μια πολύ παλαιότερη αλήθεια για την ελληνική γλώσσα: επί αιώνες υπήρξε πολυκεντρική.

Ίσως λοιπόν χρειάζεται να αλλάξουμε και την ερώτηση. Αντί να αναρωτιόμαστε συνεχώς αν η ελληνική λογοτεχνία «επιβιώνει» στην Αυστραλία, αξίζει να εξετάσουμε τη λογοτεχνία που έχει ήδη δημιουργηθεί εδώ, να αναζητήσουμε τους συγγραφείς που λησμονήθηκαν, να ξαναδιαβάσουμε τα βιβλία τους και να δούμε πώς συνομιλούν με τους νεότερους. Μια λογοτεχνία χρειάζεται μνήμη, ακόμη και για να αμφισβητήσει το παρελθόν της. Και ίσως τότε το «επιμένουμε να γράφουμε ελληνικά» αποκτήσει το ουσιαστικότερο περιεχόμενό του: συνεχίζουμε επειδή η εμπειρία αυτού του τόπου εξακολουθεί να έχει πολλά να πει στην ελληνική γλώσσα.

* «Εξακολουθούμε» να γράφουμε Ελληνικά» (neoskopos.com, 10/9/2026)